

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

(до 240-річчя від дня народження Юрія Лисянського)

Охарактеризовано життєвий шлях, бойову кар'єру, подорож навколо світу на кораблі "Нева" та проведені наукові географічні дослідження і відкриття. Вказується на основоположні внески у вітчизняні океанографію, етнографію та інші науки. Наголошується на українському походженні Юрія Лисянського та необхідності перевидання українською мовою його основної праці про перше у російському флоті навколосвітнє плавання.

Ключові слова: Кронштадт, Морський кадетський корпус, Крузенштерн, Лисянський, навколосвітнє плавання, Ніжин.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна дала світові ряд визначних вчених, винахідників, художників, першовідкривачів. Але через тернисту долю нашої Батьківщини, віками позбавлені власної державності, імена їх часто замовчували або зараховували до державних народів, які мали владу на наших землях. Через неможливість реалізуватися на своїй землі, вони змушені були йти на службу панівній нації, відтак фігурували в історії як великі російські, австрійські, амери-

ку географічних відкриттів, вніс великий вклад в океанографію, етнографію та інші науки.

Виклад основного матеріалу. Юрій Федорович Лисянський (1773-1837) народився в м. Ніжині 2 серпня 1773 р. у священничій сім'ї. Батько його Федір належав до старого козацького роду з містечка Лисянки, прославленого Тарасом Шевченком у поемі "Гайдамаки". Син Юрій з дитинства проявляв неабиякі здібності. Найбільше його захоплювала морська стихія. Однак сину священника доступ у Морський кадетський корпус, єдиний на той час в Росії військовий морський навчальний заклад, в якому мали право навчатися лише діти дворян, був закритий. Батькові Юрія Лисянського коштувало великих зусиль, щоби одержати дворянський титул і влаштувати сина в кадетський корпус [4]. Відбулося це у 1783 році.

Тут, в Морському кадетському корпусі у Кронштадті, вперше зустрілися і подружили Юрій Лисянський та Іван Крузенштерн, син небагатого дворянина, що народився 8 листопада 1770 року недалеко від міста Ревеля (тепер Талліна).

В цей час, коли вони навчалися в корпусі, викладачами основних дисциплін були досвідчені педагоги, що любили свою справу і вміли привити вихованцям любов до моря.

Під їх керівництвом здібні юнаки успішно оволодівали знаннями морської справи, захоплювалися читанням літератури про далекі плавання і мріяли про їх здійснення.

Влітку 1787 року почалася війна Росії з Туреччиною. На півночі почала готуватися до війни з Росією Швеція. Виникла гостра необхідність посилити оборону північно-західних кордонів Росії. Для цього необхідно було поповнити балтійську ескадру бойовими кораблями і особовим складом. Не вистачало й морських офіцерів. І тоді, 27 травня 1788 року, було видано наказ достроково випустити з Морського кадетського корпусу офіцерами всіх гардемаринів, навіть тих, які не закінчили

Ю.Ф.Лисянський

канські вчені чи винахідники, хоч своєї національності вони ніколи не зрікалися і не переставали любити свій край [6]. В період розбудови незалежної української держави та зростання національної свідомості "...конче треба, як сказав академік І.М. Дзюба, повернути Україні імена видатних діячів, митців та вчених, привласнених іншими культурами" [8].

Формулювання цілей статті. Яскравим прикладом такої долі талановитого українця був видатний мореплавець Юрій Лисянський, що перебував на царській службі на переломі ХУІІІ і ХІХ століть і першим у російському флоті здійснив навколосвітнє плавання та низ-

повного курсу, але були хоч один раз в морі. Серед достроково випущених вихованців Морського кадетського корпусу другим за списком був Юрій Лисянський, якому тоді не виповнилось ще й 15 років. Він був призначений офіцером на 38-й гарматний фрегат "Подражислав", де він пройшов разом з Іваном Крузенштерном перше бойове хрещення в битві зі шведами під Готландом 6 липня 1788 року. За сміливість, витримку і відвагу у цій битві вони одержали похвалу від своїх командирів. Після цієї та ще кількох інших битв військова кар'єра Юрія Лисянського почала швидко рости. У 16 років він одержав звання мічмана, а у 20 – лейтенанта. Після цього, в 1793 році його разом з Крузенштерном в складі шістнадцяти кращих морських офіцерів відправили до Англії на стажування на кораблях англійського флоту для вдосконалення своїх знань і набуття досвіду в морській справі. Під час перебування на стажуванні у британському флоті Юрій Лисянський прекрасно вивчав англійську мову, здійснив ряд цікавих плавань, побував в багатьох морях і океанах, відвідав різні порти і міста в усіх частинах світу. Він побував біля берегів Канади, Північної Америки, де відвідав Вашингтон, Бостон, Філадельфію, Південної Америки, біля Антильських і Бермудських островів, в Китаї, Індо-Китаї, супроводжував англійські каравани біля берегів Південної Америки та Індії, де відвідав Мадрас і Бомбей та ін. Збирався у подорож в складі англійської експедиції в Австралію.

У 1797 році Лисянського було відкликано до Росії, підвищено у ранзі до капітан-лейтенанта і призначено командиром фрегата на Балтійському морі. У 1802 році, за участь у 16 морських кампаніях та двох великих битвах він був нагороджений Георгієвським хрестом IV-го ступеня [2].

У ті часи російські першопрохідці освоювали береги північної частини Тихого океану, колонізували американське узбережжя, намагались налагодити стосунки з Японією. В 1799 році, для господарювання у Російській Америці та прилеглих землях і морях, було створене торговельне об'єднання під назвою "Російсько-американська компанія".

В липні 1802 року було прийнято рішення направити в кругосвітнє плавання два кораблі. Офіційною метою експедиції була доставка в Нагасакі посольства на чолі з М.П. Резановим, призначеним послом Росії в Японії. Керівництво експедицією було покладено на І.Ф. Крузенштерна. Помічником Крузенштерна

по керівництву експедицією і командиром другого корабля був призначений за рекомендацією Крузенштерна його друг Юрій Федорович Лисянський, якого Крузенштерн характеризував як "человека беспристрастного, послушного, усердного к общей пользе ... имевшего как о морях, по коим нам плыть надлежало, так и о морской астрономии в нынешнем усовершенствованном ее состоянии достаточные познания" [2,4].

Метою експедиції було також встановлення торговельних контактів з Китаєм, Японією і пошук шляхів доставки вантажів у російські володіння у Північній Америці і на Далекому Сході. Перед експедицією також стояли важливі наукові завдання: досліджувати далекосхідне узбережжя Росії, перевірити і уточнити морські карти, вести по шляху океанографічні спостереження (вимірювання глибини морів, температури води та ін.) з метою налагодження регулярних рейсів російських кораблів від портів Прибалтики до російських портів на Тихому океані.

Оскільки великих надійних кораблів для далекого плавання в Росії не було, морське міністерство відрядило Ю. Лисянського до Англії для закупівлі кораблів, придатних для далекого плавання. Але й там придбати такі судна виявилось нелегкою справою. З великими труднощами Лисянському і корабельному майстрові Розумову вдалось купити два шлюпи "Леандер" і "Темза", за які було заплачено 17 тисяч фунтів стерлінгів, і ще 5 тисяч за ремонт цих кораблів, що складало майже стільки ж в золотих рублях за курсом того часу. Це була дуже велика сума.

Крім цього Лисянський закупив багато різноманітних приладів та інструментів, необхідних для далекої подорожі (секстантів, лелькомпасів, барометрів, гігрометр, декілька термометрів, один штучний магніт, хронометри та ін.), а також цілу аптеку лікарств та протицинготних засобів, бо в ті часи цинга була одним з найбільш небезпечних захворювань під час тривалих плавань. В Англії було закуплено також спорядження для експедиції, в тому числі міцний і відповідний до різних кліматичних умов одяг для команди та білизна [1].

В червні 1803 року Лисянський привів кораблі в Росію. Більший з них був названий "Надія", а менший "Нева".

Порушивши прийняту на той час практику, Крузенштерн і Лисянський комплектували команди своїх кораблів добровольцями з числа молодих, здорових і працьовитих матросів, що

дозволило забезпечити тривалу, важку й складну подорож колективом однодумців. Те, що вони ніколи не ходили в далекі плавання, мало хвилювало командирів експедиційних кораблів. Перед плаванням і під час нього вони навчали свої команди, вдосконалювали їх вміння. Уважно підбирався і офіцерський склад.

7 серпня 1803 року два шлюпи вирушили з Кронштадта у далеку дорогу, вже з новими російськими іменами: "Надія" під командуванням Крузенштерна (три щогли, 16 гармат, водотоннажність 450 т, екіпаж 75 чол.) та "Нева" (Рис. 1), якою командував Лисянський (370 т, екіпаж 52 чол.). Після десятиденного плавання "Надія" і "Нева" прибули в столицю Данії – Копенгаген, де простояли близько трьох тижнів в зв'язку з необхідністю зміни розміщення вантажів на кораблях, яких було забагато і навіть вивантажити частину продуктів харчування. Крім цього, необхідно перевірити в місцевій обсерваторії корабельні хронометри. Останнє було особливо важливо, бо від точності хронометрів залежить визначення по небесних світи-

Шлюп "Нева", акв. І.Крочак

лах місцезнаходження кораблів в морі.

8 вересня "Надія" і "Нева" вийшли з Копенгагена, пройшли Ла-Манш і попрямували до Канарських островів і далше до берегів Бразилії. Плавання тривало майже два нелегких місяці. Мучила спека, штиль змінювався бурями. 26 листопада кораблі вперше перетнули екватор. На бразилійському острові Святої Катерини вони змушені були затриматись на довго, щоби провести ремонт корабля: необхідно було замінити щогли "Неви", які дали тріщини. Для цього довелося знайти в лісі потрібні дерева і виготовити нові щогли.

Лише в кінці січня 1804 року "Нева" була готова до продовження плавання. 4 лютого шлюпи вийшли в море і взяли курс до мису Горн. Їм треба було обігнувши мис Горн, вий-

ти в Тихий океан і здійснити плавання до Гавайських островів, де шляхи їх розходились: "Неві" необхідно було йти до острова Кадьяк завантажити хутра, а "Надії" – в Японію, щоби доставити туди російське посольство, а після цього на Камчатку, також за хутром.

Вечері 26 лютого, коли кораблі знаходились в районі Вогненної Землі, різко погіршилась погода, розбушувався шторм, який тривав три доби. 2 березня шлюпи обійшли острів Штатів і вийшли в Тихий океан, проте незадовго погода знову погіршилась. 4 березня кораблі потрапили в смугу густого туману і загубили один одного в тумані. У цей час Крузенштерн, щоби не піддавати небезпеці цінні вантажі, що знаходились у трюмах, змінив маршрут, відмовився від свого початкового наміру відвідати на шляху в Японію мало досліджені райони Тихого океану, взяв курс на Камчатку, з тим, щоби скоріше доставити туди вантажі, а після цього йти в Японію. Лисянський, не знаючи про це рішення начальника експедиції, продовжував згідно домовленості шлях до острова Паски, де була намічена зустріч обох кораблів у випадку, якщо вони загублять один одного в морі.

17 квітня "Нева" підійшла до острова Паски. Не знайшовши там "Надії", Лисянський вирішив зачекати її декілька днів, зайнявшись в цей час описом побережжя острова. Не обмежившись вивченням обрисів побережжя і прибережних глибин, він досить детально описав природу острова, уточнюючи короткі описи француза Ж. Лаперуза та англійця Дж. Кука, які побували тут в 1772 році, та інших іноземних мореплавців.

21 квітня "Нева" відправилась до Маркізьських островів і 10 травня зустрілася біля острова Нуку-Хіва з "Надією", загублену місяць тому. Через тиждень, 18 травня "Надія" і "Нева" покинули острів і рушили курсом на Гавайї, дорогою продовжуючи географічні дослідження. 25 травня вони знову перетнули екватор, але тепер уже з півдня на північ.

Після дводобової стоянки біля Гавайських островів, Крузенштерн повів "Надію" з дипломатичною місією до Нагасакі, куди прибув 8 жовтня 1804 року. А 17 квітня 1805 року, після завершення невдалих переговорів, рушив на північ, обстежуючи побережжя Японії, Кореї, Сахаліну, Курил, Камчатки.

Тим часом, Лисянський здійснив докладний опис Гавайських островів, зібрав відомості про побут, звичаї і ремесла острів'ян, а після цього взяв курс на Російську Америку і 14

липня 1804 року прибув до острова Кадьяк. Тут він довідався, що російська укріплена факторія на острові Сітка – фортеця Архангельська – розгромлена місцевими індійськими племенами, спалено і корабель, що стояв біля пристані. Лисичанський негайно відправився на о. Сітку. Прихід "Неви", висадка на берег матросів і офіцерів корабля швидко допомогли відновити попереднє становище. Було закладено нову фортецю, названу Ново-Архангельською.

В тихоокеанських володіннях Російсько-американської компанії "Нева" пробула більше року. За цей час Лисянський зробив опис островів Кадьяк і Сітка та двох маленьких островів, відкритих раніше А.І.Чічаговим.

У вересні 1805 року "Нева", прийнявши на борт вантаж хутра, покинула Сітку і направилась в Кантон (Макао), де була призначена зустріч з "Надією".

Лисянський вирішив йти до тропіків невідомим шляхом і прокласти курс до Маріанських островів, сподіваючись зробити на цьому шляху нові відкриття. Кілька тижнів "Нева" йшла через Тихий океан, не зустрівши ніяких ознак землі. Аж пізно ввечері 15 жовтня корабель несподівано сів на невідому до цього коралову міліну. З великими труднощами його вдалося зняти з мілини. Недалеко від небезпечної мілини було виявлено невеликий незаселений острів. Острів і коралова міліна були нанесені на карту. За бажанням команди острова було присвоєно ім'я славного командира шлюпа "Нева" Лисянського, а коралова міліна названа на честь шлюпа рифом "Нева". 23 жовтня був відкритий кораловий риф, який назвали рифом Крузенштерна.

3 грудня 1805 року "Нева" прибула на рейд Макао, де в цей час знаходилась "Надія". Обидва судна перейшли у Вампу поблизу Кантона, і там Крузенштерн і Лисянський успішно виконали доручення Російсько-американської компанії, вигідно продали всі хутра і закупили китайські товари.

За два місяці перебування в Китаї мореплавці зібрали багато цінних відомостей про цю країну, про її державний устрій, економіку, побут і звичаї китайського народу.

У лютому 1806 року "Надія" і "Нева" лягли на курс додому. Попереду були численні моря, Індійський та Атлантичний океани. На цьому шляху кораблі не раз долали шторми та інші труднощі далекого плавання. На початку квітня моряки побачили вдаліні обриси землі – це було побережжя Африки. В середині квітня,

біля мису Доброї Надії кораблі знов загубили один одного в тумані.

Для зустрічі було призначено о. Святої Олени. І саме там, де згодом закінчить свої дні Наполеон, Крузенштерн дізнався про початок російсько-французької війни. Відтак, з обережності, він вирішив обігнути Британські острови довшим, зате безпечнішим західним шляхом. Лисянський же, на підході до місця зустрічі, вирішив змінити маршрут і, не заходячи в гавань, піти з Кантона до Англії без жодної зупинки. До "Неви" ні одне судно не здійснювало такого далекого безперервного плавання. Вперше в історії світового мореплавання був здійснений за 142 дні беззупинковий перехід в Південного Китаю до Англії.

Лисянський блискуче здійснив свій замісел. 24 квітня "Нева" вийшла в Атлантичний океан, 9 травня перейшла Грінвічський меридіан, а 28 червня ввійшла в Портсмутський рейд. Після двохтижневого перепочинку, "Нева" попрямувала до рідних берегів і 5 серпня 1806 року вона кинула якор на Кронштадському рейді. А ще через два тижні сюди прийшла "Надія" [4].

Перша кругосвітня подорож, керівниками якої були прибалтійський німець Іван Крузенштерн і українець, нащадок козацького роду, Юрій Лисянський, що перебували на службі у російському військовому морському флоті, закінчилась.

Після повернення організатор і начальник експедиції Крузенштерн став видатним флотським вченим і керівником. У 1809-1812 роках за державний рахунок опублікував трьохтомний звіт про експедицію, який згодом було перекладено всіма європейськими мовами (французькою, німецькою, англійською, голландською, італійською, данською і шведською). 15 років він очолював свій рідний Морський кадетський корпус, вдосконаливши в ньому навчання і виховання, був обраний членом Російської академії наук, академії Парижа, Лондона і Геттинга обрали його своїм членом-кореспондентом. Він став одним із засновників Російського географічного товариства, натхненником і організатором ряду експедицій, зокрема до Антарктики. Блискучим підсумком його наукової діяльності став фундаментальний "Атлас південних морів" [1,4].

У 1842 році І.Ф. Крузенштерн пішов у відставку в чині адмірала і поселився поблизу Талліна, де прожив ще чотири роки. Помер у 1846 році, проживши 76 років.

По іншому склалась доля Юрія Лисянсько-

го, його відтіснили на другий план. Адміралтейські чиновники двічі відмовили йому у виданні його праці про кругосвітню подорож і проведені ним наукові дослідження, бо вона ніби то не була написана чистою російською мовою: "По множеству погрешностей против российского языка и слога...", хоч його праця для цього часу була цілком досконалою з точки зору стилю і мови [4] і завершена майже одночасно з працею Крузенштерна. Найкоштовніший подарунок, у вигляді золотої шпаги, зробила йому команда "Неви", яку він без втрат провів через неймовірні випробування. Від держави він отримав чин капітана II рангу, орден Святого Володимира III ступеня, премію та по-життєву пенсію [2].

Після повернення з далекого плавання він ще кілька років командував бойовими кораблями, а у 1809 році подав у відставку в чині капітана I рангу. Свою працю "Путешествие вокруг света на корабле "Нева"..." та невеликий атлас супровідних карт Лисянський опублікував тогочасним російсько-українським діалектом за власний кошт у 1812 році, потім власноруч переклав її англійською мовою і видав у Лондоні у 1814 році. Щойно у 1947 році її переклали на російську літературну мову й видали в Москві [4]. Якість матеріалів понині викликає повагу і подив, а зібрані ним колекції стали гордістю Російського географічного товариства.

Помер Юрій Лисянський 22 лютого 1837 року у Санкт-Петербурзі, похований у Олександрівській лаврі. Прожив лише 64 роки.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, слід ще раз наголосити, що важка подорож тривала три роки і була великим успіхом "українського Колумба" Юрія Лисянського як з огляду на щасливе повернення його самого й

усієї керованої ним команди корабля "Нева", так і привезені ним записи досліджень і зібрані ним матеріали. Під час експедиції було встановлено новий шлях до Камчатки та Аляски; досліджено мало відомі райони Тихого океану; проведено спостереження над течіями, температурою, солоністю і густиною води на різних глибинах, зібрано цінні етнографічні матеріали. Разом з Крузенштерном Лисянський склав навігаційні карти пройденого шляху, вніс уточнення до карт морських течій, відкрив міжпасатну протитечію в Атлантичному і Тихому океанах [7]. Зібрані матеріали поклали початок новій науці – океанографії.

Ім'ям Лисянського названо один з відкритих ним островів у Тихому океані, який тепер є одним із багатьох американських пташиних заповідників [5], півострів на березі Охотського моря та гору на о. Сахалін.

Настав час перекласти сучасною українською мовою і видати основну працю Юрія Лисянського "Путешествие вокруг света..." в одному з українських видавництв, вона буде корисною для студентів, вчителів географії та учнів шкіл.

Мешканці Ніжина свято бережуть пам'ять про свого видатного земляка. Йому споруджено пам'ятник, що стоїть на центральній вулиці міста (Гоголівський), зберігають церкву і будиночок його батька священика Федора Лисянського, в музеї рідкісної книги знаходиться атлас Лисянського, подарований директору Ніжинської гімназії вищих наук. Вони пишаються ще двома знаменитими своїми земляками: письменником Миколою Яновським (Гоголем), нащадком козацького гетьмана Євстафія Гоголя та визначним мандрівником і етнографом Миклухо-Маклаєм, родовід якого теж пов'язаний з Ніжином [2].

Література:

1. "Крузенштерн И.Ф. и Лисянский" Электронный ресурс. Режим доступа: <http://lemur.59.ru/pohe/319>.
2. Лисенко В. "Юрій Лисянський – український Магеллан" Электронный ресурс. Режим доступа: <http://h.ua/profile>.
3. Лисянский Ю. Путешествие вокруг света в 1803-1806 на корабле "Нева" под начальством Ю. Лисянского. / Ю.Лисянский (1-е изд. – Спб., 1812, 2-е – М., 1947).
4. Лупач В.С. И.Ф.Крузенштерн и Ю.Ф.Лисянский / В.С.Лупач. – М., 1953.
5. Рудницький Я. Слідами українського Колумба / Я. Рудницький // Всесвіт, №11, 1991. – С. 130-131.
6. Сергійчук В. Що дара Україна світові / В.Сергійчук. – К.: Сергійчук М.І., 2008. – С. 71-73.
7. Франчук В.П. Лисянський Юрій Федорович / В.П.Франчук. – Географічна Енциклопедія України, т.2. – К.: Укр. Рад. Енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1990. – С. 268.
8. Шендеровський В. Нехай не згасне світ науки / В.Шендеровський. – К.: Простір, т.1., 2009. – С.8; т.3, 2011. – С.5.

Резюме:

Йосиф Свынко. ВИДНЫЙ УКРАИНСКИЙ МОРЕПЛАВАТЕЛЬ НАЧАЛА XIX ВЕКА (К 240-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ ЮРИЯ ЛИСЯНСКОГО).

Описаны жизненный путь, военная карьера, путешествие вокруг света на корабле "Нева", проведены научные исследования и географические открытия. Указывается на весомый вклад в отечественную океанографию, этнографию и другие науки. Подчеркивается украинское происхождение Юрия Лисянского и необходи-

мость издания на украинском языке его главного труда о первом в русском флоте кругосветном плавании.

Юрий Лисянский родился 2 августа 1773 г. в г. Нежин в семье священника. Учился в Морском кадетском корпусе в Кронштадте. Закончил его досрочно, принимал участие в боях со шведами. В 16 лет получил звание мичмана, а в 20 – лейтенанта. Проходил морскую практику на кораблях английского флота. Побывал у всех частях света. В 1799 г. отозван в Россию, получил звание капитан-лейтенанта и командование фрегатом.

В июле 1802 г. назначен помощником Крузенштерна по руководству экспедицией вокруг света и командиром второго корабля "Нева". Экспедиция длилась три года, с 7 августа 1803 г. по 5 августа 1806 г.

На карту мира были нанесены новые острова, проливы, рифы, мысы; исправлены неточности карт Тихого океана, проведены исследования вод, дополнены детальными описаниями стран, в которых побывали корабли.

Написал книгу "Путешествие вокруг света...", к сожалению ему дважды отказывали в ее издании за государственный счет как-бы из-за языковых погрешностей. В 1812 г. опубликовал ее своим русско-украинском диалектом, перевел на английский язык и издал в 1814 г. за свой счет.

Умер Юрий Лисянский 22 февраля 1837 г, похоронен в Санкт-Петербурге.

В Нежине сохраняется домик священника Федора Лисянского и памятник его сыну – видному мореплавателю.

Книгу Юрия Лисянского "Путешествие вокруг света..." необходимо издать на украинском языке.

Ключевые слова: Кронштадт, Морской кадетский корпус, Крузенштерн, Лисянский, кругосветное плавание, Нежин.

Summary:

Yosyp Svyanko. FAMOUS UKRAINIAN NAVIGATOR AT THE BEGINNING OF XIX CENTURY (DEDICATED TO THE 240TH BIRTH ANNIVERSARY OF YURIY LYSIANSKY).

The life and military career, around the world voyage on "Neva" ship as well as research and geographical discoveries of Yuriy Lysiansky have been described. Significant contribution to the national ocean studies, ethnography and other sciences has been shown. The Ukrainian origin of Yuriy Lysiansky and the necessity of publishing his main book about the first in the Russian Navy voyage around the world has been emphasized.

Yuriy Lysiansky was born on August 2, 1773 in Nizhyn in the family of a priest. He graduated from the Navy school in Kronstadt, and he participated in the war against the Swedes. At 16 he became warrant officer and at 20 he was lieutenant. He had internship on the ships of the English fleet. He visited all parts of the world. In 1799 he was called back to Russia. Yuriy Lysiansky became captain-lieutenant and headed the frigate. In July 1802 he was appointed Kruzenshtern's assistant in around the world voyage and commander of the 2nd ship "Neva". The expedition lasted for 3 years from August 7, 1803 till August 5, 1806.

New islands, gulfs, reefs, appeared on the map of the world, inaccuracies on the maps of the Pacific Ocean were corrected; water resources were studied; detail descriptions of the countries visited by the ships were added.

Yuriy Lysiansky wrote the book "The voyage around the world" but unfortunately didn't publish as the authorities refused to pay for it because of language inaccuracies. In 1812 he published the book in Russian-Ukrainian dialect, translated it into English by himself and published it again in 1814 at his expense.

Yuriy Lysiansky died on July 22nd, 1837 and was buried in St. Petersburg.

The house of the priest Fedir Lysiansky and the monument to his famous son- navigator are still in Nizhyn.

It is necessary to publish the book by Yuriy Lysiansky "The voyage around the world" in the Ukrainian language.

Key words: Navy school, Kruzenshtern, Lysiansky, around the world voyage, Nizhyn.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 30.10.2013р.

УДК 911

Наталія ТАРАНОВА

ЙОСИП ЙОСИПОВИЧ РОЛЛЕ – ПРИРОДОДОСЛІДНИК ПОДІЛЛЯ

Охарактеризовано життєвий шлях, різні сфери діяльності, як лікаря і ученого – медика, як природодослідника Поділля, громадсько-політичного діяча. Численні наукові, краєзнавчі праці і сконцентрований у них унікальний фактичний матеріал про минувшину, що є цінним надбанням для науки, заслуговують перевидання їх у вигляді окремих книг і томів. Вони будуть корисними для студентів-географів, вчителів, туристів.

Ключові слова: Немирівська гімназія, київська міська гімназія, польське земляцтво, містечко Яришів на Поділлі, товариство подільських лікарів, подільський губернський статистичний комітет, єпархіальний історико-статистичний комітет.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Досліджувана проблема є однією з перших спроб в сучасній географічній науці розглянути, осмислити, узагальнити, об'єктивно оцінити, й зрештою, науково реабілітувати від очорніння радянського режиму особу, відомо-

го польського історика, природодослідника, краєзнавця, письменника – українця, діяча краєзнавчого руху, талановитого лікаря – доктора медицини Йосипа Йосиповича Ролле.

Формування цілей статті. Мета даної праці полягає в тому, щоб на основі аналізу